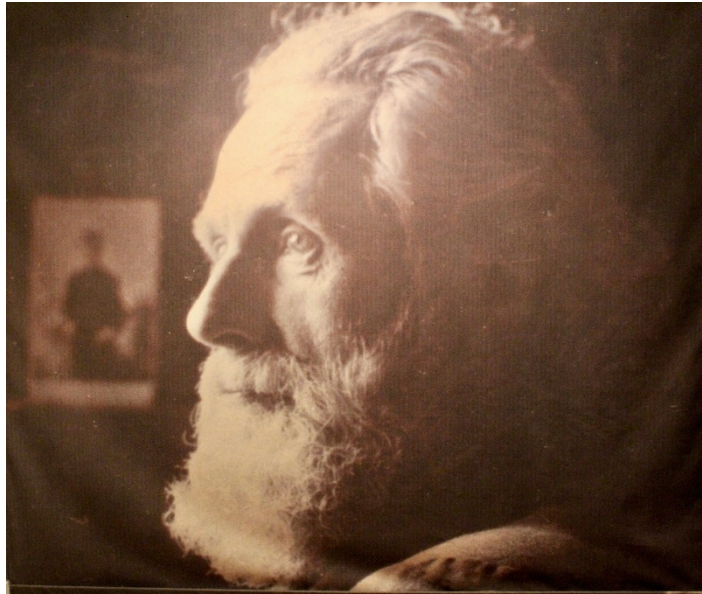

Zwart-witboek armoede gemeente Heerenveen

**“Wij willen geen verzorging van
de armen maar de afschaffing
van de armoede”**

(Ferdinand Domela Nieuwenhuis)

**SP Heerenveen
oktober 2020**

Inhoud

Inleiding.....	3
1. Wat is armoede en wat doet armoede?.....	5
1.1 Wat is armoede?.....	5
1.2 Wat doet armoede?.....	8
2. Armoedebelief in gemeente Heerenveen.....	9
2.1 Feiten en cijfers.....	9
2.2 Voedselbank Heerenveen.....	10
3.1 Schuldhulpverlening.....	12
3.2 Schuldhulpverlening in Heerenveen.....	13
3.2 Analyse gemeentelijk armoede beleid.....	14
4. Wat helpt?.....	17
4.1 aandacht voor werkende armen.....	17
4.2 Beperk de kosten van armoede.....	17
4.3 Een gedragsgerichte benadering van armoede.....	18
4.4 Verhoog de norm van de inkomenstoeslag.....	18
4.4 Beloon werken door de terugbetaling toeslagen als gemeente te.....	19
betalen als beloning.....	19
4.5 Er moet een speciaal programma komen voor wijken met grote.....	19
zorgvragen.....	19
4.6 Zet een Fonds Mienskip Heerenveen op.....	19
4.7 Pilot van twee jaar voor bewindvoering door gemeente.....	20
5. Samenvattend: de voorstellen.....	21
6. Kinderen en jongeren.....	23
7. Interviews.....	24
8. Bronnen.....	28

Inleiding

Armoede wordt in zijn algemeenheid veroorzaakt door een ongelijke verdeling van macht, kapitaal en vermogen. Hier is onvoldoende aandacht voor in de politiek en hiermee worden morele waarden (zoals rechtvaardigheid) van een land en de democratie ondermijnd. Ondanks het feit dat, vanwege de economische opleving, in absolute aantallen het aantal armen is afgenomen, leven 939.000 mensen in 2017 (SCP, 2019) in armoede.

Kinderen, kleine zelfstandigen, bijstandsontvangers, niet-westerse migranten en laaggeletterden lopen een bovengemiddeld risico op armoede.

Door corona verwacht het college "ook meer druk op de bijzondere bijstand, schuldhulpverlening en andere armoederegelingen."¹

De maatregelen die het kabinet neemt om in 2020 de koopkracht te verbeteren, hebben weinig tot geen invloed op de portemonnee van mensen met een (bijstands)uitkering. Een alleenstaande in de bijstand heeft in 2020 slechts 14 euro per maand meer te besteden dan nu. Door huurverhoging en andere verhogingen van het levensonderhoud wordt dit weer teniet gedaan. Het nieuwe normaal is dat éénderde van de huishoudens financieel onzeker is en deels onverzekerd (Nibud, commissie Borstlap en SER).

Lokaal krijgt armoede meer een gezicht omdat er de verhalen zijn van onze inwoners. Zo vertelde een huisarts aan ons dat hij van enkele patiënten weet dat zij hun voorgeschreven medicijnen niet ophalen vanwege de kosten (eigen bijdrage). Maar ook een inwoner die vertelt "Nu moet ik cardiologisch begeleid worden in verband met mijn hart. Ik heb alle afspraken hierover in 2020 gecancelled daar ik niet in staat ben deze extra 385 euro op te hoesten."

Steeds vaker wordt de groep gezien van werkende armen en de mensen met een uitkering die de stap naar werken niet durven of willen maken omdat zij dan allerlei toeslagen moeten terugbetalen.

Schuld, boete en persoonlijk falen heerst in de wereld van armoede! Christelijke barmhartigheid, sociaaldemocratische solidariteit en liberale verlichtingsgedachten zijn belangrijke politieke ingrediënten geweest voor verzachting en verzorging van de armoede. Helaas hebben zij onvoldoende bepaalde concepten zoals eigen verantwoordelijkheid, technocratische oplossingen (toeslagen) en schuldenindustrie kunnen tegenhouden. Mede hierom zijn andere oplossingen nodig! Uiteraard vraagt dit ook een landelijke aanpak, zoals het gesprek over de vereenvoudiging van de toeslagen en verhoging van lage inkomens, maar lokaal kan de aanpak van armoede ook anders en gericht.

¹ Armoede Fonds: Rapport De impact van de coronacrisis op de armoede in Nederland (juni, 2020) NEDERLAND

Armoedebestrijding kan niet alleen gericht zijn op het vergroten van arbeidsmarktkansen. Zo zijn de kansen op de arbeidsmarkt voor mensen met een beperking, chronisch zieken, de niet-westerse migranten en oudere werklozen beperkt; dit geldt zeker voor deze doelgroepen als het gaat om een goedbetaalde vaste baan. In dit zwart-witboek over armoedebestrijding wordt dieper ingegaan op de armoede in Heerenveen. Oude wijsheden (Domela), lokaal onderzoek en de nieuwste wetenschappelijke inzichten worden met elkaar verbonden. Interviews zijn gedaan met de Barones en de Voedselbank en daarnaast hebben inwoners schriftelijke enquêtes ingevuld.

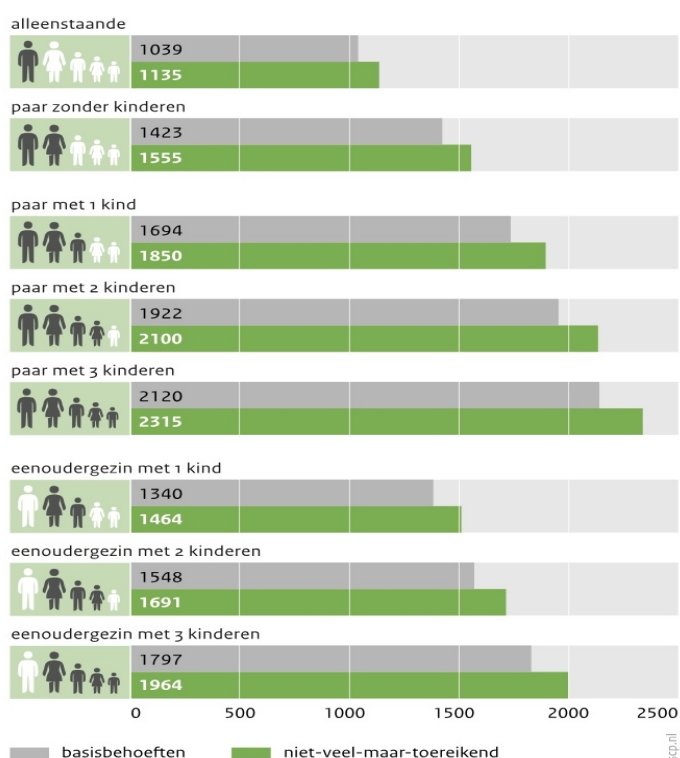
In hoofdstuk één wordt ingegaan op de betekenis van armoede en wordt het verband gelegd tussen landelijke ontwikkelingen en lokale gevolgen. In hoofdstuk twee wordt vooral ingegaan op de situatie in Heerenveen. De SP-afdeling Heerenveen realiseert zich terdege dat landelijk beleid van invloed is op de individuele situatie van onze inwoners en dat de lokale overheid dit niet altijd kan oplossen. Het is echter een dure plicht om ambitie te tonen bij armoedebestrijding, alleen al vanwege de zorgplicht voor onze inwoners. In hoofdstuk drie worden concrete voorstellen gedaan die de SP gerealiseerd wil zien om inwoners van de gemeente Heerenveen die met een laag en onzeker inkomen moeten leven een nieuw perspectief en bestaanszekerheid te bieden. Ons credo hierbij is: schaf de armoede af!

Tot slot willen wij een ieder hartelijk danken die aan dit zwart-witboek armoede heeft meegewerkt! Vooral ook de mensen die hun persoonlijke verhaal hebben verteld! Zij vonden het belangrijk om hun verhaal te delen en er aandacht voor te vragen met als doel om hiervan verlost te worden. De SP wil een ander armoedebeleid: inkomensondersteuning, sneller uit schulden, ontstressen, voorkomen van schulden met minder hulpverleners en duurzaam perspectief voor onze inwoners.

1. Wat is armoede en wat doet armoede?

1.1 Wat is armoede?

Volgens het Centraal Bureau voor de Statistiek betekent armoede dat een huishouden over onvoldoende middelen beschikt om een bepaald minimaal consumptieniveau te kunnen bereiken. Naast het inkomen worden aanvullende indicatoren gebruikt om de kans op armoede te beschrijven. Het betreft de verblijfsduur onder de inkomensgrens, de vermogenspositie, de omvang van de vaste lasten en het oordeel over de eigen financiële positie.

Grensbedragen basisbehoeftencriterium en niet-veel-maar-toereikend criterium voor diverse typen huishoudens, 2017 (netto maandbedrag in euro's)

Volgens de SCP-definitie is iemand arm als hij met zijn inkomen de minimaal noodzakelijke goederen en voorzieningen niet kan bekostigen. De beschikbare middelen zijn het uitgangspunt, het maakt niet uit of hij de goederen en voorzieningen echt heeft. Als iemand voldoende inkomen heeft, maar ervoor kiest om het aan andere zaken te besteden, is hij niet arm.

Tot slot, volgens het Nibud komt een gezin met twee kinderen op bijstandsniveau € 50,00 per maand te kort om alle noodzakelijke uitgaven te betalen. Voor Heerenveen zou dit, met ongeveer 1500 gezinnen (zie tabel p. 10) op bijstandsniveau, betekenen dat er een tekort is van € 900.000,00!

De gemeente Heerenveen omschrijft armoede als "de situatie dat men niet mee kan doen in de maatschappij omdat omstandigheden van verschillende aard dit belemmeren". (p. 52, Perspectiefnota 2017). Dit is een beperkte en niet wetenschappelijke definitie van armoede, terwijl de definitie van het Sociaal Cultureel Planbureau gebaseerd is op de minimumvoorbeeldbegrotingen van het Nationaal Instituut voor Budgetvoorlichting (Nibud). Het Nibud baseert die minimumvoorbeeldbegrotingen weer op wetenschappelijk onderzoek en adviezen van deskundigen, zoals het Voedingscentrum Nederland. Deze definitie heeft de voorkeur voor de SP. Voor Heerenveen betekent dit dat er een grotere groep onder de definitie van armoede valt.

Onderstaande tabel toont de meest recente beschikbare gegevens voor gemeente Heerenveen.

Onderwerp	Waarde	Type
Personen per soort uitkering; Bijstand	1.500	aantal
Personen per soort uitkering; AO	1.880	aantal
Personen per soort uitkering; WW	1.330	aantal
Personen per soort uitkering; AOW	10.040	aantal

Onderwerp	Waarde	Type
20% huishoudens met hoogste inkomen	17,30 %	percentage
20% personen met hoogste inkomen	16%	percentage
40% huishoudens met laagste inkomen	40,00 %	percentage
40% personen met laagste inkomen	42%	percentage
Aantal inkomensontvangers	39.300	aantal
Actieven 15-75 jaar	58,20 %	percentage
Gemiddeld inkomen per inkomensontvanger	€28.800	Euro
Gemiddeld inkomen per inwoner	€22.900	Euro
Huishoudens met een laag inkomen	8,00 %	percentage
Huishoudens onder of rond sociaal minimum*	7,00 %	percentage

*Aantal huishoudens Heerenveen: 22.397. Dit betekent dat ruim 1500 huishoudens leven onder of rond sociaal minimum (SP zelf toegevoegd)

(<https://allecijfers.nl/gemeente/heerenveen/> 3-1-2020)

1.2 Wat doet armoede?

Armoede wordt vaak gezien als een gevolg van persoonlijk falen, maar wordt volgens de theorie van schaarste gezien als een situatie van chronische schaarste van financiële middelen die het moeilijk maakt om de armoede te ontkomen (Mullainathan & Shafir, 2013).

Mensen in armoede moeten vaak lastige keuzes maken over hun schaarse geld én tijd, bijvoorbeeld het besteden van tijd aan het doen van aanvragen of afspraken voor bijstand of het besteden van deze kostbare tijd aan het zoeken naar werk.

Schaarste legt een grotere druk op zowel de tijd als de cognitieve belasting die nodig zijn voor allerlei dagelijkse taken (Shah, Mullainathan & Shafir, 2012; Daminger, Hayes, Barrows & Wright, 2015; Babcock, 2012; 2014).

(Langdurige) armoede is een context waarin mensen financiële schaarste ervaren, waardoor ze minder bandbreedte overhouden en executieve functies (plannen, overzicht houden, beslisprocessen en het bijsturen van eigen emoties en gedrag) minder goed werken. Dit leidt vervolgens weer tot een grotere neiging tot het maken van denkfouten, minder gevoel van grip en controle, een lager zelfbeeld en verhoogde stress. Langdurig leven in armoede verlaagt het IQ met 11 tot 13 punten blijkt uit onderzoek.

Zo raken mensen in schaarste ingesloten in de vicieuze cirkel van oorzaken en gevolgen van armoede: het probleemoplossend vermogen om uit die cirkel te komen is beperkt door schaarste en stress, waardoor beslissingen en gedrag negatief worden beïnvloed (Babcock, 2016; Daminger, Hayes, Barrows & Wright, 2015; Haushofer & Fehr, 2014).

2. Armoedebelid in gemeente Heerenveen

2.1 Feiten en cijfers

- In 2018 hebben 1630 inwoners van de gemeente Heerenveen een bijstandsuitkering (VNG, 30 juni 2018), waarvan 100 met een AOW-uitkering.
- In Heerenveen leven (2016) bijna 1400 kinderen op of onder 125 % van het sociaal minimum.
- In 2019 is voor 588 kinderen gebruik gemaakt van de St. Leergeld, Jeugdsportfonds en Jeugdcultuurfonds.
- Één op de zeven inwoners is laaggeletterd; bijna vijftig procent van de mensen met financiële problemen is laaggeletterd. Laaggeletterden zijn drie keer vaker afhankelijk van een uitkering en maken tweeënhalf keer zo veel kans om langdurig arm te worden.
- Één op de vijf huishoudens heeft risicovolle schulden. Voor Heerenveen betekent dat ruim vijfenveertighonderd huishoudens! Het aantal huishoudens dat hulp krijgt (schuldhulpverlening, budgetbeheer of financieel beheer) is bijna achthonderd.
- In een aantal gemeenten ontstaat een duidelijke tweedeling tussen wijken waar kinderen in armoede opgroeien en wijken waar kinderen in een gunstiger milieu opgroeien'. In 2016 staan zes wijken in Heerenveen bij de eerste zeshonderd wijken in de top 4000 van achterstandswijken in Nederland! (Kinderen in Tel, 2017)
- Armoede speelt in veertig procent van de meldingen bij de Raad van de Kinderbescherming (Kadernota Sociaal Domein). Een plaatsing in een voorziening van jeugdhulp kost minstens € 80.000,00 en in een jeugdzorg-plus voorziening is dit bijna € 120.000,00.
- Uitgaven gemeentelijke regelingen (bijzondere bijstand zoals inkomenstoeslag en bewindvoering, zorgregelingen, kindregelingen en participatiefonds 18+) omvat € 3.460.000,00.

2.2 Voedselbank Heerenveen

De voedselbank geeft aan ongeveer 185 huishoudens, waarvan 80 huishoudens met kinderen, op dit moment een voedselpakket. Met corona is dit aantal aan het stijgen. De voedselbank verschaft A-pakketten voor 1 of 2 personen, B-pakketten voor 3 of 4 personen en C-pakketten voor 5 of meer personen. De bezoekers van de voedselbank bestaan uit ZZP-ers, langdurig zieken, mensen met schulden en werkzoekenden. Het aandeel 50-plussers stijgt. Er is weer een stijgende lijn in aanmeldingen van mensen. Het laatste half jaar is er een stijging geweest van ongeveer 30 huishoudens. Belangrijk om te vermelden is dat bij alle klanten van de voedselbank hulpverlening is betrokken.

Daartegenover staat dat minder etenswaren wordt aangeboden. Het laatste half jaar is dit met ongeveer een kwart gedaald. Nu heeft de voedselbank gelukkig nog gelden uit giften, al komt de bodem hiervan ook in zicht. Hiermee worden onder andere kleine cadeaus gekocht voor jarige kinderen. Deze gelden worden verder nog gebruikt om etenswaar zelf in te kopen zodat de pakketten zo min mogelijk slinken. De voedselbank meldt echter dat ook dit moeilijker wordt. Het liefst ziet de voedselbank dat de gemeente wat meer inspanning verricht om dit vol te houden.

Voedselbank Heerenveen luidt de noodklok: 'Bodem financiën in zicht, producten raken op' 5 september 2019 om 12:52 uur

HEERENVEEN - De Voedselbank Heerenveen heeft het momenteel zeer zwaar. In plaats van dat de ongeveer tweehonderd huishoudens eens per twee weken voor vier tot vijf dagen voedsel meekrijgen, is dat nu voor één tot twee dagen. Daarnaast komt de ondergrens qua financiën in zicht.

3. Cijfers over wijken en gebruik sociaal domein

Aantal huishoudens met zorg en ondersteuning per domein*

	alleen Jeugd	alleen P-wet	alleen Wmo	Jeugd en P-wet	Jeugd en Wmo	P-wet en Wmo	Jeugd, P-wet en Wmo	totaal
Wijk 01 Heerenveen	420	930	1.520	45	25	270	20	3.235
Wijk 02 Noord-Heerenveen	25	10	25		-	-		65
Wijk 03 Hoornsterzwaag	20	15	40		-	-	-	80
Wijk 04 Jubbega	135	170	315	20	10	40	-	690
Wijk 06 Oranjewoud	15	15	30			-		60
Skarsterlân	10	-	10		-	-		30
Boarnsterhim	95	95	275	-	-	35	-	505
Heerenveen	720	1.245	2.215	70	45	355	25	4.670

Figuur 4: Aantal huishoudens met sociale voorzieningen per domein (absoluut) in gemeente Heerenveen, tweede halfjaar 2018 (VNG)

Personen met bijstandsuitkering*

	Bijstandsuitkeringen	Bijstand gerelateerde uitkeringen tot de AOW-leeftijd	Bijstand gerelateerd uitkeringen vanaf de AOW-leeftijd
Wijk 01 Heerenveen	1.220	1.140	80
Wijk 02 Noord-Heerenveen	10	10	0
Wijk 03 Hoornsterzwaag	20	20	0
Wijk 04 Jubbega	220	210	10
Wijk 06 Oranjewoud	20	20	0
Skarsterlân	0	0	0
Boarnsterhim	130	130	0
Heerenveen	1.630	1.530	100

Figuur 7: Aantal personen (absoluut) met een bijstandsuitkering totaal, bijstandsuitkering tot de AOW-leeftijd en bijstandsuitkering vanaf de AOW-leeftijd per wijk op 30 juni 2018 in gemeente Heerenveen

*Monitor sociaal domein Heerenveen (VNG, CBS) geraadpleegd 23-12-2019

3.1 Schuldhulpverlening

Opvallend is dat uit alle onderzoeken op dit moment blijkt dat de groep mensen met schulden aan het veranderen is. Waar voorheen de groep mensen met problematische schulden merendeels bestond uit personen met een bijstandsuitkering of werkenden met een zeer laag inkomen, zien we sinds het begin van de kredietcrisis in 2008 een toename van mensen met een modaal inkomen of hoger.

De schuldenproblematiek in Nederland is groot. Eénderde (32,1%) van de Nederlandse huishoudens heeft betalingsachterstanden. Bij bijna één op de vijf huishoudens (18%) is de problematiek zo ernstig dat de schulden risicovol of problematisch zijn. Landelijke cijfers gaan uit van ongeveer één derde bereik van huishoudens met problematische schulden door hulpverlening.

De huishoudens met problematische schulden hebben vaak ook tal van andere problemen, zoals opvoedproblemen, gezondheidsproblemen, verslaving, misdaad en onveiligheid. Het Nibud rekende voor dat de jaarlijkse maatschappelijke kosten rondom de schuldenproblematiek voor bijvoorbeeld opvang, hulpverlening en schuldsanering uitkomen op elf miljard euro. Eén huishouden in ernstige financiële problemen kost de samenleving al snel

€ 100.000,00 becijferde het Nibud ook. Schuldeisende organisaties als woningcorporaties, nutsbedrijven en zorgverzekeraars hebben er de handen vol aan.

Tot voor kort waren ernstige financiële problemen vaak een signaal dat er 'meer aan de hand was'. De laatste jaren wordt ook de omgekeerde tendens zichtbaar; doordat mensen in financiële problemen raken, komen ze ook sociaal in de knel.

Sociale netwerken brokkelen af, lidmaatschappen van verenigingen worden opgezegd, gezinnen worden afhankelijk van hulp van familie, vrienden en de hulpverlening.

Een andere oorzaak zijn de toeslagen. In Nederland krijgen 5 miljoen huishoudens een toeslag voor een totaal bedrag van twaalf en een half miljard euro! Dit ingewikkelde systeem, waarin fouten (en discriminatie!) maken op de loer ligt, leidt tot veel stress, schulden, soms fraude maar ook tot onbedoelde effecten. Zo moet volgens de Barones iemand die in de loop van een jaar een baan krijgt zijn "teveel" ontvangen toeslagen van voorafliggende periode van dat jaar terugbetalen!

3.2 Schuldhulpverlening in Heerenveen

Als eerste krijgt iemand die zich aanmeldt met schulden te maken met een meitinker om samen met een schuldhulpverlener een overzicht te maken van de schulden om dan maatwerk te kunnen leveren. De hulp kan bestaan uit:

- Budgetmaatje
- 3-jarige hulpverlening (WSNP)

De gemeente Heerenveen is in 2018 lid geworden van de Nederlandse Vereniging voor schuldhulpverlening en sociaal bankieren (NVVK) en voert zelf de hulpverlening uit. Instanties als De Barones zijn belangrijk voor mensen om hun schulden te regelen.

Het huidige beleid van de gemeente Heerenveen bestaat uit 5 delen (perspectiefnota 2017):

1. Inzet op re-integratie en activering van alle uitkeringsgerechtigden (€ 400.000,00)
2. Inzet Klijnsma middelen: geormerkte financiële middelen voor kinderen die opgroeien in armoede (€ 225.000,00)
3. Inzet participatiefonds 18 + (€ 110.000,00)
4. Pilot "preventieve en outreachende aanpak schuldensignalering".
5. Inzetten op gelijke kansen voor kinderen (zo vroeg mogelijk in en om de school). Hiervoor wordt een gedeelte van de Klijnsma middelen ingezet.

Daarnaast wordt steeds meer ingezet op ondersteuning bij laaggeletterdheid door:

- Samenwerking (Caleidoscoop, de bibliotheek, Friesland College) en bewustwording
- NT1-ers
- Inspelen op behoefte.

3.2 Analyse gemeentelijk armoede beleid

De SP ziet in de Perspectiefnota 2017 dat de gemeente Heerenveen vooral inzet op activering: hier gaat het grootste bedrag (€ 400.000,00) naar toe, waar eerder € 700.000,00 is wegbezuinigd in 2014 bij een hogere werkloosheid!

Al eerder heeft de voormalig wethouder Broekhuizen gesteld dat investeren in participatie de weg uit de armoede is (Heerenveense Courant).

Natuurlijk is een goedbetaalde vaste baan een weg uit de armoede; echter deze banen liggen niet voor het oprapen en het krijgen van een goedbetaalde vaste is voor een aanzienlijke groep zelfs niet haalbaar. De SP wil hier vooral de chronisch zieken, laaggeletterden, niet-westerse migranten, flexwerkers en kleine zelfstandigen noemen die niet altijd direct de goedbetaalde vaste baan aangeboden krijgen.

Eénderde van de mensen met een minimum inkomen is heeft ook werk! Daarnaast is er een grote groep huishoudens die leven in schulden (volgens Divosa 1,2 miljoen).

Directe inkomensondersteuning ontbreekt of is onvoldoende (inkomenstoelage is alleen bij 100 procent bijstandsniveau!).

De aanpak van kinderen in armoede is onvoldoende en het blijkt dat ieder jaar honderdduizenden euro's overblijven terwijl er klachten zijn uit oa. het onderwijs over zaken voor kinderen zoals fietsen, computers, kleding en schoolreisjes die moeilijk te regelen zijn.

De gemeente legt terecht in de kadernota Sociaal Domein 2019-2025 (p. 10) een verband tussen armoede en zorgvraag. We zien echter nog te weinig ambitie om deze cirkel van armoede, stress en het beroep op zorg te doorbreken door een deugdelijke aanpak op zowel de gedragsmatige (Jungman) als op de materiële oorzaken. Hierop komen wij terug in onze voorstellen.

Tot slot wat betreft de preventieve aanpak schulden ziet de SP zeker de meerwaarde om inwoners snel te helpen bij signalen. De SP ziet echter ook dat de schuldhulpverleningstrajecten vaak meer kosten dan de schuld zelf is.

Algemene oordeel van de SP is dat het huidige college te weinig ambitieus is om de armoede aan te pakken. De indruk welke hiermee wordt gewekt is dat het sociaal domein moet bloeden voor de dadendrang voor Sportstad Heerenveen, Heerenveen bereikbaar en andere miljoenen verslindende projecten.

De SP mist vernieuwende voorstellen en ziet geen verhoging van de norm bij inkomensstoelage, geen vernieuwing bij schuldhulpverlening om bijvoorbeeld zelf schulden op te kopen of bewindvoering in eigen hand te nemen.

Tot slot worden onvoldoende extra middelen vrijgemaakt voor armoedebestrijding waardoor ook kosten op andere terreinen zoals (geestelijke) gezondheidszorg, jeugdzorg en dienstverlening omhoog

gedreven worden. Een gevolg hiervan kan zijn dat agressie en wantrouwen ten opzichte van bestuur zullen toenemen in plaats van afnemen.

Uit de: **COLUMN:**

Denny belandde een paar maanden geleden op de intensive care van de GGZ. Hij wilde een eind aan z'n leven maken. Met wat structuur en medicatie ging het gelukkig al snel beter. Drie weken later werd hij ontslagen. Omdat hij bang was weer depressief te worden, zocht hij naar een geschikte behandelaar. Maar nergens kwam hij binnen. Omdat Denny een licht verstandelijke beperking heeft, zijn maar een paar gespecialiseerde GGZ-instellingen in staat hem te helpen. Bij geen enkele instelling kon Denny terecht. Want zijn verstandelijke beperking was pas na z'n 18e gediagnosticeerd. Daarom had hij geen recht op WLZ-financiering, volgens het CIZ. En een contract met de zorgverzekeraar was er ook niet.

Vrijwel iedere week komen we mensen zoals Denny tegen. Mensen die om welke reden dan ook, niet geholpen worden. Dat leidt vaak tot steeds grotere problemen. En veel maatschappelijke kosten.

Want naarmate we langer wachten met mensen helpen, wordt de kans steeds groter dat hun bestaande problemen escaleren.

De tragiek van de gemeenteraad is dat zij alleen zicht krijgt op wie wél geholpen is. Welke activiteiten wél ondernomen zijn. Zodra we mensen hebben uitgesloten van dienstverlening, verliezen we ze uit het oog. Dat is niet alleen jammer voor de Dennys van deze wereld.

Het is ook een gemiste kans voor de organisaties die Denny uitsluiten. Omdat we zo ook mensen uitsluiten die wel recht hebben op een voorziening, maar niet in staat zijn om zichzelf daar toegang toe te verschaffen. Niet vanwege een gebrek aan motivatie. Maar omdat ze het simpelweg niet lukt. Vanwege een verstandelijke beperking, niet aangeboren hersenletsel, of psychische problematiek. En juist die mensen moeten we niet uit het oog verliezen.

Laten we daarom ook vaker evalueren wie we niet geholpen hebben. En als we constateren dat mensen het niet zelfstandig kunnen, we ze niet uit-, maar juist insluiten.

4. Wat helpt?

Inleidend

In dit hoofdstuk worden algemene maatregelen besproken die gaan helpen om armoede in de gemeente Heerenveen te bestrijden.

4.1 aandacht voor werkende armen

De gemeente Heerenveen schenkt in haar beleid relatief weinig specifieke aandacht aan werkende armen. Ze geeft zelf aan dat ze deze groep moeilijk kan bereiken en veronderstelt regelmatig dat dit afdoende gebeurt via de inkomens- en werkvoorzieningen die voor iedereen beschikbaar zijn. Wel is er beleid voor mensen die werken naast een bijstandsuitkering. Arme werkenden zonder bijstandsverleden heeft de gemeente echter niet goed op de radar. Dat gaat met name om groepen die de gemeente niet via andere kanalen (scholen, huisarts) kan bereiken, zoals huishoudens zonder kinderen en om groepen die vaak minder geneigd zijn hulp te vragen, zoals zelfstandigen. Er is weinig zicht op de effectiviteit van het gemeentelijk armoedebeleid voor werkende armen: dit wordt niet systematisch bijgehouden. ***De SP stelt dan ook voor om specifiek voor deze doelgroep een inkomensloket te openen waar inkomensondersteuning en advies gegeven wordt en dit uitgebreid te communiceren oa. in lokale bladen.***

4.2 Beperk de kosten van armoede

Armoede is een duur verschijnsel, zowel wat betreft geld als cognitieve belasting. Een belangrijke eerste stap is om na te gaan of en op welke manier de gemeente zelf, onbedoeld, extra kosten oplegt aan mensen in armoede en hoe die kosten verminderd kunnen worden. Daarvoor kunnen de volgende versimpelingsstrategieën worden ingezet:

- Maak alle communicatie zo helder en eenvoudig mogelijk. Laat overbodige informatie weg en geef beknopt en overzichtelijk de benodigde informatie. Dit geldt voor brieven, e-mailcontact, maar ook voor informatie op websites. Taalgebruik, mondeling en schriftelijk, dient zo concreet en eenvoudig mogelijk te zijn. Vraag feedback.
- Is de benodigde informatie zo helder, eenduidig en eenvoudig te vinden als de aanbieder denkt?
- Verminder waar mogelijk bureaucratische en complexe procedures. Verminder en vermijd papierwerk. Bied persoonlijke assistentie bij het invullen van papieren. Vermijd vragen naar documenten of persoonsgegevens als dit niet nodig is of als gegevens al bekend zijn.

- Verlaag drempels, verhoog toegankelijkheid. Zijn locaties gemakkelijk te bereiken en dichtbij huis? Voorkom reistijd en/of bied onkostenvergoeding voor transport. Zijn openingstijden flexibel? Kan iemand ook buiten werktijd terecht? En, is het nodig dat iemand langskomt, of kan iets ook telefonisch of per mail afgehandeld worden?
- Stel minder voorwaarden. Haal onnodige voorwaarden uit de procedures. Zorg ervoor dat mensen eenvoudig kunnen nagaan of ze in aanmerking komen. Als je weet dat mensen in aanmerking komen op basis van bestaande gegevens, vraag dan niet opnieuw om bewijsstukken. Verlaag de 'bewijslast'.
- Meer gerichtheid op doelmatigheid in plaats van rechtmatigheid.
- Een huishouden in ernstige financiële problemen kost de samenleving zomaar € 100.000,00 (*Blijkt uit onderzoek door onder andere zorgverzekeraar CZ onder vijftig gezinnen, volgens directeur NVVK*)

4.3 Een gedragsgerichte benadering van armoede.

Nadja Jungmann: 'Vertel cliënten met stress niet wat ze moeten doen'.

Het gedrag en de beslissingen van mensen met lage inkomens is een symptoom van schaarste, in plaats van dat het iets zegt over de motivatie, vaardigheden of het karakter van mensen die leven in armoede. Ingrijpen in armoedeproblemen vraagt om een gedragsgerichte benadering van armoede.

Langdurige stress kan een flinke wissel trekken op het functioneren van cliënten. Stress-sensitief werken kan een bijdrage leveren aan een betere dienstverlening. 'Deze cliënten weten wel dat ze bepaalde dingen moeten doen om hun leven weer op de rails te krijgen, maar het lukt ze gewoon niet.'

Cliënten die afspraken vergeten, de juiste papieren niet bij zich hebben, wantrouwend zijn, wel geld uittrekken voor een verjaardagsfeestje voor hun kind maar de energierekening niet betalen. Voor professionals die werkzaam zijn in het sociaal domein zijn dit soort situaties vaak herkenbaar. Natuurlijk zijn er mensen die laks zijn en zich niet echt willen inzetten om hun situatie te verbeteren. Maar volgens Nadja Jungmann, lector schulden en incasso bij de Hogeschool Utrecht en adviseur/trainer bij Social Force, geldt dat niet voor het merendeel van de cliënten.

4.4 Verhoog de norm van de inkomenstoelage

Om enigszins lucht te geven aan huishoudens die al minimaal 3 jaar lang rond het sociaal minimum leven, is in Heerenveen zoals ook in veel andere gemeente de inkomenstoelage van toepassing. Deze wordt op dit

moment beperkt toegekend en deze moet aangevraagd worden (niet automatisch toegekend). De norm die gehanteerd wordt is 100 % van het sociaal minimum. De SP wil deze norm verhogen naar 130 % en deze inkomenstoelage ook voor mensen met alleen een AOW-uitkering (of klein pensioen) uitbreiden. Een actieve benadering van deze doelgroep is hierbij belangrijk omdat schaamte een grote rol speelt ook bij de huidige beperkte toekenning van de inkomenstoelage.

4.4 Beloon werken door de terugbetaling toeslagen als gemeente te betalen als beloning

*Landelijk (uitzendingen van Pauw en reportage Amsterdam Noord) is terecht veel aandacht geweest voor armoede en ook specifiek voor werkende armen. Lokaal is door de Barones duidelijk aangegeven, dat de toeslagen een drempel zijn geworden om stappen vooruit te kunnen zetten. Mensen met flexcontracten, maar ook mensen die willen gaan werken worden financieel 'gestraft' als ze werken. De toeslagen moeten terugbetaald worden over de maanden waarop geen hoger inkomen is. **De SP stelt dan ook voor dat er een Fonds Mienskip Heerenveen komt dat deze toeslagen (over de periode dat niet gewerkt is) terugbetaalt als beloning in plaats van laten betalen.** Bijkomende gedachte hierbij is dat dit ook voordelig is voor de gemeente als zij geen uitkering meer hoeft te verstrekken!*

4.5 Er moet een speciaal programma komen voor wijken met grote zorgvragen

Kern van de aanpak is: integraliteit (verschillende leefdomeinen afstemmen en tegelijkertijd aanpakken), verhoging kansen m.n. via onderwijs, verlaging huren en energiekosten door gratis zonnepanelen aan te leggen en isolering van de woningen en plannen maken samen met bewoners vanuit het motto: "iedereen kan meedoen!"

4.6 Zet een Fonds Mienskip Heerenveen op

Het Fonds Mienskip Heerenveen wil een alternatieve aanpak van schulden ontwikkelen om mensen weer perspectief te bieden. Het Fonds Mienskip Heerenveen wil het initiatief van mensen belonen. De opzet is als volgt: 'het Fonds Mienskip Heerenveen koopt schulden op volgens de regels van de schuldsanering. Tegelijkertijd maakt het met de schuldenaar afspraken over de aflossing en het voorkómen van nieuwe financiële problemen. Bovendien sluit het fonds prestatiecontracten af met partijen die er belang bij hebben dat de problemen niet escaleren. Zo leveren corporaties en gemeenten een financiële bijdrage aan het fonds, als het huisuitzettingen en onder toezichtstelling weet te voorkomen.

Het fonds begint met een integrale kosten-batenanalyse. Wat kost een gezin als de situatie escaleert? Als we erin slagen de kosten te beperken, dan zouden we een deel van het uitgespaarde geld kunnen gebruiken om schulden af te lossen. De gemeente moet kunnen inschatten wat het kost, maar ook wat het oplevert. Hoeveel kosten maak je bijvoorbeeld minder als iemand uitstroomt uit de maatschappelijke opvang? Als iemand naar school gaat, heb je geen kosten voor leerplichtambtenaren. Als iemand niet wordt uitgezet, heeft de corporatie minder kosten.

4.7 Pilot van twee jaar voor bewindvoering door gemeente

Er is sprake van toenemende kosten voor bijzondere bijstand voor bewindvoering door externen. Ook worden misstanden geconstateerd en wordt de 'schuldenindustrie' versterkt waarbij het verdienmodel een perverse prikkel is voor een oplossingsgerichte aanpak. Zo oordeelt de Expertgroep van het ministerie van Justitie dat de hulpverlening regelmatig te lang duurt!

In een aantal gemeenten wordt al op deze wijze gewerkt en wordt voordeel ervaren. De gemeente kan namelijk zelf een integrale afweging maken of bewindvoering nodig is en voor hoe lang. En door samenwerking door de gemeente met andere domeinen bij schulden kan een effectievere en efficiëntere manier van werken ontstaan.

5. Samenvattend: de voorstellen

In dit hoofdstuk stellen we samenvattend nogmaals de concrete maatregelen voor om armoede in Heerenveen met meer ambitie aan te pakken. De voorstellen hebben te maken met inkomen, werk en huisvesting.

- **Gebruik een erkende definitie van armoede** De voorkeur van de SP ligt bij de definitie van het Sociaal Cultureel Planbureau. Door deze definitie te hanteren zal ook een bijstelling moeten plaatsvinden van het aantal kinderen dat in Heerenveen in armoede leeft of risico daartoe heeft.
- **Ruimhartiger bijzondere bijstand:** mensen actief informeren en ondersteunen bij aanvragen (De Barones). Eenmalige tegemoetkomingen worden automatisch toegekend of de cliënten worden hier actief op gewezen.
- **Herinvoering witgoedregeling.** Niet meer mensen verwijzen naar tweedehands omdat deze vaak duurder zijn in energieverbruik. Meer gericht zijn op doelmatigheid dan rechtmatigheid! Veel regelingen zijn bij mensen onbekend of worden als ingewikkeld ervaren. Meer communicatie!
- **Aansluiten bij de leefwereld;** concreet betekent dit dat contact moet worden gezocht met verschillende doelgroepen van het armoedebeleid zoals jongeren, migranten, ouderen, laaggeletterden, bijstandsgerechtigden, werkenden met laag inkomen (zoals ZZP-ers en mensen met nuluren/flex-contracten). Zo zullen bijvoorbeeld de ouderen met alleen AOW actief benaderd moeten worden om te onderzoeken of alle toeslagen goed geregeld zijn. Open een inkomensloket voor werkenden.
- **Woonlasten omlaag door isolering van woningen en gratis zonnepanelen in de sociale woningbouw.**
- **Zorgkosten moeten omlaag** in plaats van omhoog. De aangekondigde verhoging van de premie voor de collectieve zorgverzekering voor minima (CZM) gaat niet door.
- **Bijverdienen in de bijstand zonder grens aan duur tot 120 procent van het wettelijk minimumloon.**
- **De inkomenstoeslag kan worden toegekend aan alle inkomens tot 130 % van het minimum** volgens dezelfde regels die nu gelden.

- Ook voor gepensioneerden die alleen een AOW-uitkering hebben (of een klein pensioen) tot 130 % van het minimum hebben hier recht op.
- **Stresssensitieve dienstverlening.** In de Verenigde Staten worden "inzichten" ingezet om ondersteuning bij de aanpak van armoede en schulden anders in te richten. Uit meerdere onderzoeken blijkt dat deze aanpak, die in de VS ook wel Mobility Mentoring wordt genoemd, effectiever is dan de meer traditionele wijze van begeleiden. (Nadja Jungman)
 - **Aanpak bij levensgebeurtenissen.** Preventieve aanpak bij belangrijke levensgebeurtenissen zoals echtscheiding en ontslag. Een combinatie van éénmalige financiële ondersteuning en voorlichting is een goede vorm van praktische ondersteuning. Tijdelijke huisvestingsmogelijkheden is hierbij een belangrijk hulpmiddel om een neerwaartse spiraal te voorkomen. Deze aanpak kan een armoedeval en het ontstaan van schulden voorkomen (voorstel Barones).
 - **De gemeente gaat zich meer inspannen om eventuele schulden op te kopen en "binnen 3 jaar schuldenvrij" voor mensen met lage inkomens te realiseren.** De beslagvrije voet bij schulden wordt verhoogd naar 95 % van de bijstandsnorm (vooruitlopend op landelijk beleid).
 - **Huisuitzettingen, afsluiten van elektriciteit, gas en water komen niet meer voor** door preventieve aanpak (afspraken woningbouwverenigingen, zorgverzekeraars, energiebedrijven en gemeente) inclusief skeave huse (zg. containerwoningen of aso-woningen).
 - **Betrokkenheid van organisaties en ervaringsdeskundigen bij eenvoudiger armoedebeleid vergroten.** Hierbij gaat het om organisaties zoals Voedselbank, Present, De Barones, kerken en moskeeën, Casbo, ervaringsdeskundigen maar ook professionele organisaties als Buurtzorg en (po/vo) onderwijs actief betrekken bij voorkoming van armoede.
 - **Mogelijkheid van briefadres bij De Barones.** Hierdoor kan de ondersteuning van De Barones effectiever worden ingezet. De Barones heeft wel duidelijk een aantal voorwaarden aangegeven: maximaal half jaar en afspraken hulpverlening nakomen.
 - **Fonds Mienskip Heerenveen voor schulden en gratis zonnepanelen voor sociale woningbouw.**
 - **Pilot van twee jaar voor bewindvoering door gemeente Heerenveen.**

6. Kinderen en jongeren

Specifiek beleid voor kinderen die opgroeien in armoede zal moeten uitgaan van betrokkenheid van de kinderen zelf. Zij moeten over armoede kunnen meepraten en betrokken worden bij de aanpak (Verwey Jonker Instituut en Kinderombudsman).

Jongeren en schulden

Openstaande rekeningen bij de zorgverzekeraar, onbetaalde boetes of achterstanden bij de Belastingdienst: bijna 20 procent van de 18- tot en met 24-jarigen heeft hiermee te maken. Het gaat bij 20 procent van die jongeren om bedragen van 2500 euro of meer (Bron: Nibud).

Daarom stelt de SP voor:

- **Gemeente Heerenveen gaat jongeren met schulden actief helpen** door schulden op te kopen en te regelen met de schuldeisers. Jongeren betalen dit tegen een redelijk bedrag in drie jaar terug en/of leveren een maatschappelijke tegenprestatie.
- **Invoeren van een jongerendenktank** voor een inclusiever en effectiever armoedebeleid.
- **Jongeren die in de financiële problemen dreigen te geraken moeten direct geholpen worden.** Vier weken zoektermijn kan schulden veroorzaken, zeker voor jongeren jonger dan 27 jaar die kinderen hebben.

7. Interviews

Interview 1

U bent?

D.. Ik werk bij Buurtzorg Heerenveen-Midden.

Waar loopt de thuiszorg tegen aan als het gaat om armoede?

Vanwege de financiële omstandigheden zien we vaak dat mensen naar goedkopere (vaak niet betere) oplossingen zoeken als het gaat om bij voorbeeld verbandmiddelen of hulpmiddelen. Dit gaat ten koste van de gezondheid van de patiënt. Ook zien we dat veel mensen die weinig geld hebben veelal geen gezonde voeding nemen waardoor genezing langer duurt of zelfs tegen de gezondheid in gaat. Ook veroorzaakt slechte voeding vitaminegebrek.

Welke rol speelt de gemeente?

Vooraf merken wij op dat er bijna geen contact is tussen gemeente en patiënten. En het gemis aan een goede WMO begint zich ook af te tekenen in de vorm van niet bruikbare of geheel geen tijdelijke voorzieningen.

Ik vind dat de gemeente moet leren luisteren naar zijn inwoners! Betere WMO voorzieningen en kortere wachttijden. Mensen die een minimum inkomen hebben ondersteunen in de aanschaf van verband artikelen. Armoede aanpakken daar het in principe niet nodig is!

Interview 2

U bent?

Man (42) en vrouw (40) met kinderen.

Hoe gaat het?

Ons budget is € 80. Dit weekgeld is krap. We kunnen niet iets extra's doen samen met de kinderen.

Wat kan de gemeente doen?

Genoeg.

Interview 3

U bent?

Ik ben een man van 51 jaar. Ik ben gescheiden en alleenwonend met 2 chronisch zieke kinderen.

Hoe gaat het?

Ik moet rond komen van ongeveer € 970 per maand. Alleen aan vaste lasten ben ik meer dan de helft kwijt. Gezond eten zit er niet in. Het zorgen voor mijn kinderen 22 en 24 zit er al bijna helemaal niet in. Ik rijd een kleine auto in verband met bezoeken aan dokters voor mijn zonen. Ook gaat mijn gezondheid achteruit en heb ik vaak pijnen en dergelijke.

Wat kan de gemeente doen?

Gemeenten en rijk mogen onze inkomens wel eens wat beter bijtrekken daar ik er maandelijks aan te kort kom voor een gezond leven. Ook zou een beter informatie niet slecht zijn.

Dank U

Interview 4

U bent?

Ik ben een vrouw van 40 jaar en samen met mijn man hebben wij 3 kinderen.

Hoe gaat het?

Mijn weekbudget is € 80. Ik kan niet zomaar even wat leuks doen b.v. zwemmen, dagje weg of kleding kopen.

Wat kan de gemeente doen?

Misschien een duidelijk beeld met potjes die mensen kunnen aanvragen en waar, bij welke stichting? Liefst op papier, niet via mail.

Niet iedereen heeft een computer.

Interview 5

Wie ben je?

Studente, 21 jaar zelfstandig wonend. Mijn inkomen is € 680,-.

Hoe gaat het?

Door ziekte kan ik helaas sinds 6 maanden niet meer erbij werken. Vanwege mijn jonge leeftijd heb ik geen recht op bijstand. Gelukkig woon ik goedkoop maar er zijn wel tekorten. Ik eet dagelijks bij mijn schoonouders omdat ik daar het geld niet voor heb zelf. Bijzondere bijstand is helaas onmogelijk. Ik kan nog net de deurwaarders van mijn deur houden maar het wordt moeilijker.

Wat kan de gemeente doen?

Vooraf krijg ik het idee dat er niet serieus geluisterd wordt. De regel, voor jongeren is dat tot 24 jaar je geen extra bijstand kan krijgen, afschaffen zodat ook hier een sociale dienst de uitkering zou kunnen aanvullen.

*Bijzondere bijstand niet van een papiertje lezen maar individueel bekijken.
Beter luisteren naar mensen met problemen.*

Interview 6

U bent?

Alleenstaande man van 61.

Hoe is het met u?

Ik loop al vanaf 2010 bij de sociale dienst en moet nu leven van totaal 890 euro per maand. In december 2019 stopt het traject schuldhulpverlening van drie jaar.

In 2015 vroeg ik gezamenlijk met mijn toenmalige partner een schuldsanering aan bij de gemeente Heerenveen. De schuld had te maken met de verkoop van een huis. Mede door de problemen met de schulden zijn wij gescheiden.

In deze tijd werkte ik soms voor een uitzendbureau of met behoud van inkomen bij een bedrijf in Drachten voor drie maanden met uitkering en zes maanden contract. Na afloop van het contract stond ik weer bij de sociale dienst op de stoep. Inmiddels was de nood zo hoog geworden dat ik koos voor een nieuwe aanvraag schuldsanering maar nu via de gemeente Heerenveen zelf (2017). Door tussendoor nog wat gewerkt te hebben kwamen we uit op einddatum december 2019.

*In de tussentijd had ik ook een inkomen van het UWV werkbedrijf gehad en alle betalingen netjes door gegeven aan de gemeente. In februari 2017 is een extra bedrag op mijn rekening gestort van 1100 euro. Deze had ik niet opgegeven daar ik dacht dat het om een eenmalige uitkering ging. Dit heb ik ook niet bewust gedaan en de sanering was toen nog niet rond. Had ik niet in dit traject gezeten was deze schuld mee genomen in de WSNP (Wet Schuldsanering Natuurlijke Personen) en had ik geen aflossing naar de gemeente hoeven te doen. **Helaas werd ik gebrandmerkt als fraudeur en moest ik het bruto bedrag à 2700 euro plus een boete van 500 euro** betalen die ik nu per maand aflos aan de gemeente. Deze boete loopt nog door in 2020 ondanks de afronding van het schuldhulpverleningstraject.*

*Al bijna 3 jaar loop ik in dezelfde kleding en op dezelfde schoenen. Maar als het bruto inkomen omhoog gaat ook de aflossing aan de gemeente omhoog. Inmiddels ben ik **door de stress en het niet gezond kunnen eten (volgens mijn huisarts)** nog duurder geworden voor de staat. Na enkele voetoperaties drie zeer ingrijpende operaties verder is mijn algehele gezondheid behoorlijk achteruit gegaan. Deze kosten komen deels neer op mijn al veel te kleine budget (eigen risico). Maar ook op de schouders van werkend Nederland. Puntje bij paaltje is het een zeer ongezonde leef situatie.*

Wat kan de gemeente hier aan kan doen?

Ik loop al vanaf 2010 bij de sociale dienst en ik heb nog nooit een inkomenstoeslag gehad.

Grote bedragen als jaarafrekening gas of ziektekosten beter spreiden. Nu moet ik in 7 maanden 340 euro inlossen aan ziektekosten had in 12 maanden gekund. De eindafrekening van het gas weet ik nog niet daar ik niet weet hoeveel er door de bijzondere bijstand word betaald.

Men zou moeten stoppen boetes op te leggen bij uitkeringen waarvan het niet de bedoeling is de gemeente op te lichten. Beter duidelijk maken wat de rechten zijn van een uitkeringsgerechtigde en openlijk bekend maken op welke onkostenvergoeding zij recht hebben. Al met al een dikke onvoldoende voor de gemeente Heerenveen.

8. Bronnen

- Sadet Karabulut en Hans Boerwinkel; *Masterplan Armoede en Schulden*; Leven zonder geldzorgen. 2016.
- SCP. Armoede monitor; 2016.
- CBS.
 - Kinderen in Tel (2017, Databoek 2016).
- Perspectief nota 2017.
- Interview Barones.
- Interview Voedselbank.
- Inwoners Heerenveen met armoedeproblemen.
- Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) (2018) 'Armoede en sociale uitsluiting 2018'. Den Haag/Heerlen/Bonaire: Centraal Bureau voor de Statistiek.
- Gemeentelijke presentatie armoede, schulden en laaggeletterdheid (20-1-2020).
- Internet.